

*А.П. Рибалко – студент III курсу юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”;
науковий керівник – ст. викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” А.В. Пасічник*

ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

В демократичному суспільстві мітинги, збори, пікети, демонстрації є ефективним засобом виразу громадянської позиції. Хоча свобода мирних зібрань гарантується Конституцією України, на жаль, з часу здобуття незалежності, в Україні досі не прийнято закон, який би регулював порядок проведення мирних зібрань. Відсутність спеціального закону дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування, судам довільно трактувати існуючі правові норми в цій сфері. Маємо на меті дослідити зловживання, що обмежують реалізацію права на мирні зібрання та запропонувати шляхи вдосконалення правового регулювання свободи мирних зібрань.

Важливим досягненням українського законодавства є закріплення виключно судового порядку вирішення питання обмеження реалізації права на мирні зібрання. Згідно ч. 5 ст. 182 КАС підставою для заборони проведення заходу є створення реальної небезпеки заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю населення або правам та свободам інших людей. На практиці проведення ряду масових заходів обмежується на підставі ч. 5 ст. 182 КАС, аргументуючи це можливістю зіткнень між представниками різних політичних сил, які подали заявку на проведення заходу в одному місці і в один час. Зазвичай в рішенні суду вказується на потенційну небезпеку, не аргументуючи реальність такої небезпеки. Така практика судів дає підстави для зловживанням правом в політичній боротьбі. Політична сила, чи громадська організація, яка виступає проти проведення певної акції може подати заявку на проведення акції з протилежними гаслами в тому ж місці і в той же час, і таким чином доб'ється заборони проведення обох акцій.

Подібним чином у 2006-2009 рр. було обмежено проведення масових заходів з нагоди Дня Української Повстанської Армії, річниці Жовтневої революції, Міжнародного Дня солідарності трудящих у Києві, Харкові, Дніпропетровську, інших містах України.

У цьому контексті варто звернути увагу на світову практику. У справі від 1988 р. “Платформа “Лікарі за життя” проти Австрії” Європейський суд з прав людини постановив: “У демократичному суспільстві право на контрдемонстрацію не може призводити до відмови у здійсненні права на саму демонстрацію”. “Демонстрація може дратувати чи ображати тих, хто виступає проти ідеї чи вимоги, на підтримку яких вона проводиться. Однак учасники демонстрації повинні мати можливість проводити демонстрацію, не боячись бути підданому фізичному насиллю зі сторони своїх

супротивників (опонентів); такі побоювання могли би перешкодити асоціаціям чи іншим групам, що підтримують загальні ідеї чи інтереси, відкрито виражати свою думку з найбільш суперечливих питань, які зачіпають суспільство. У демократичному суспільстві право на проведення контрдемонстрації не може суміщатися з обмеженням реалізації права на демонстрацію” [2].

Виходячи з цього, в законодавстві України має бути чітко закріплено право громадянина на контрдемонстрацію.

Конституція України визначає, що право на мирні збори може бути обмежено лише відповідно до закону. У свою чергу ст. 38 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” відносить до повноважень виконавчих органів сільських, селищних та міських рад лише “вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку” [1]. Посилаючись на відповідну норму, органи місцевого самоврядування приймають нормативні акти, які встановлюють порядок проведення мирних зібрань. Такі акти дійсно можуть регулювати проведення масових заходів, але ніяким чином не можуть обмежувати існуючі права і свободи.

Аналіз рішень органів місцевого самоврядування свідчить про протилежне. Скажімо, важко тлумачити пункт 2.5 Порядку організації і проведення масових акцій у м. Суми, затверджених Рішенням Сумської міської ради від 3 червня 2009 р: “Масові акції проводяться відповідно до цілей, зазначених у повідомленні, а також у визначені в ньому строки і в обумовленому місці, якщо протягом трьох робочих днів з моменту реєстрації організаторам акцій не надійшло заперечень від органу місцевого самоврядування” [4]. В Правилах не вказано як має діяти організатор акції, якщо такі заперечення від органу місцевого самоврядування надійшли, і чи не є таке заперечення підставою для обмежень у проведенні масового заходу.

Положення про проведення масових заходів у м. Дніпропетровську, затверджене рішенням виконкому Дніпропетровської міської ради від 10.07.2009 прямо суперечить Рішенню Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 р. (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання), встановлюючи десятиденний термін для подання повідомлення про проведення масового заходу. Також згідно п 4. Положення до повідомлення організатори заходу зобов’язані надати: Договір з відповідним підрозділом органів внутрішніх справ (лист погодження), договір з відповідною районною у місті радою про надання у тимчасове користування елементів благоустрою, договір з відповідним комунальним підприємством про надання послуг з прибирання відповідної території [3]. Такі норми прямо суперечать ст. 39 Конституції України, фактично встановлюючи дозвільний порядок проведення масових заходів у м. Дніпропетровську.

Виходячи з вище наведеного, вважаємо, що нагальним є питання прийняття закону, який би регулював порядок організації і проведення мирних заходів. Поряд з прийняттям такого закону пропонуємо:

1. Частину 5 ст. 185 Кодексу адміністративного судочинства України викласти в такій редакції: “Одночасне проведення кількох масових заходів із висловленням протилежних поглядів чи ідей не є підставою для обмеження реалізації права на мирні зібрання. Суд задовольняє вимоги позивача в інтересах національної безпеки та громадського порядку, якщо судом встановлено, що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань створить реальну небезпеку заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю населення або правам і свободам інших людей. У постанові суду зазначається спосіб обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання”.
2. Органам прокуратури винести протест на акти органів місцевого самоврядування, що регулюють порядок проведення мирних зібрань та які суперечать Конституції України. У разі відхилення протесту або ухилення від його розгляду звернутися з заявою до адміністративного суду про визнання такого акту незаконним.
3. Верховному Суду України узагальнити практику рішень судів у справах про обмеження права на мирні збори та демонстрації.

Література

1. Права людини в Україні – 2006. IX. Свобода мирних зібрань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1187753239>.
2. Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Справа, Рішення, Витяг від 21.06.88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=980_160.
3. Рішення виконавчого комітету Дніпропетровської міської ради “Про затвердження Положення про проведення масових заходів у м. Дніпропетровську” [Електронний ресурс] від 10.07.2009. – Режим доступу : <http://dniprorada.gov.ua/ukr/normativni-akti/1850.html>.
4. Рішення Сумської міської ради Про Порядок організації і проведення масових акцій у м. Суми [Електронний ресурс] від 3 червня 2009 року. – Режим доступу : http://meria.sumy.ua/ua/documents/rada_decisions/rada_decision_2009/session03062009/2666mr.

Рибалко, А.П. Обмеження реалізації права на мирні зібрання в Україні: проблемні аспекти [Текст] / А.П. Рибалко; наук. кер. А.В. Пасічник // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року). - Суми : УАБС НБУ, 2009. – С. 120-123.